

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 20 ธันวาคม 2544

การเมืองว่าด้วยการปฏิรูปการศึกษา

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ในฐานะราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผมควรมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษา ผมมีข้อกังวลในเรื่องนี้อยู่ 2 ด้าน ด้านหนึ่ง ผมเกรงว่า กระบวนการปฏิรูปการศึกษาอาจจะเริ่มต้นไม่ได้ แต่อีกด้านหนึ่ง ผมเกรงว่า หากการปฏิรูปการศึกษาเดินตามกระบวนการที่กำหนดโดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจะนำมาซึ่งหายนภัยและความฉิบหายแก่บ้านเมือง

ขุนนางนักวิชาการในภาคการศึกษาพยายามโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อให้คำว่า “การปฏิรูปการศึกษา” มีความหมายเชิงบวก และระบายสีเพื่อให้ภาพ “กูคือนักปฏิรูปการศึกษา” แต่ ‘การปฏิรูปการศึกษา’ จะมีความหมายเชิงบวกได้ก็ต่อเมื่อดำเนินการตามแผนที่กำหนดโดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา หากไม่ดำเนินการตามแผนดังกล่าวก็พยายามโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้ประชาชนหลงเข้าใจว่า การไม่ดำเนินการตามแผนที่กำหนดโดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา หาใช่ ‘การปฏิรูปการศึกษา’ ไม่ หากประชาชนหลงเชื่อการโฆษณาดังกล่าวนี้ สำนักงานปฏิรูปการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติก็จะมีอำนาจผูกขาดและเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์คำว่า ‘การปฏิรูปการศึกษา’ หากการณเป็นเช่นนี้ ระบบเบ็ดเตล็ดการด้านการศึกษา ก็จะเติบโตใหญ่ ในสังคมประชาธิปไตย เราสมควรให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดผูกขาดความคิดในการปฏิรูปการศึกษา แท้ที่จริงแล้ว ความคิดว่าด้วยการปฏิรูปศึกษามีอยู่อย่างหลากหลาย สมควรพิจารณาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถือกำเนิดในยุครัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ กฎหมายฉบับนี้ผ่านรัฐสภาโดยไม่ยากลำบาก เพราะพรรคประชาธิปัตย์กุมเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร โดยที่รัฐสภาเกือบมิได้ถกอภิปรายและผลกระทบอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายนี้ในระดับมหภาค และจับประเด็นมิได้ว่า อะไรคือยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษา ในเวลานั้น มีผู้อาวุโสที่ทักท้วงการเร่งคลอดกฎหมายฉบับนี้ แต่เป็นเพราะฝ่ายการเมือง (รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์) ต้องการสร้างผลงานด้านการศึกษา อันตรงกับความต้องการของขุนนางนักวิชาการในภาคการศึกษา พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงมีผลในการกำหนดกฎกติกาในการปฏิรูปการศึกษาโดยไม่ยากลำบาก

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอันมีผลให้พรรคไทยรักไทยจัดตั้งรัฐบาลแทนพรรคประชาธิปัตย์ สร้างความไม่สบายใจแก่ขุนนางนักวิชาการในภาคการศึกษาไม่น้อย อย่างน้อยที่สุดเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าฝักฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์จัดอยู่ในกลุ่มนี้และออกอาการในบางขณะ แต่การที่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรเลือกนายแพทย์เกษม วัฒนชัยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้คนกลุ่มนี้เบาใจได้ว่า ‘การปฏิรูปการศึกษา’ ตามแนวทางของตนมีหนทางเป็นไปได้ แต่ความหวังต้องดับวูบเมื่อนายแพทย์เกษมต้องลาออก เพราะมีอาชญากรรมร้ายแรงเสียหายทางการเมืองภายในรัฐบาลและในกระทรวงศึกษาธิการได้

การเข้ามาขัดตาทัพของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมิได้ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น เพราะนอกจากจะไม่มีเวลาและมิใช่ ‘เทวดา’ แล้ว พ.ต.ท. ทักษิณยังไม่มีความสันทัดและความรอบรู้ในด้านนโยบายการศึกษ่อีกด้วย ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งนี้จึงเกือบมิได้ขับเคลื่อนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเลย การไม่ยั้งยั้งโบล่าของนายแพทย์เกษม วัฒนชัยนับเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดยิ่ง เพราะการให้นายสุวิทย์ คุณกิตติเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน นับเป็นตัวเลือกที่ด้อยกว่าเป็นอันมาก นายสุวิทย์ เหมือนกับ พ.ต.ท. ทักษิณในข้อที่ไม่มีความสันทัดและความรอบรู้ด้านนโยบายการศึกษา แต่ต่างจาก พ.ต.ท. ทักษิณที่ไม่มีบารมีและอำนาจในการตัดสินใจมากเท่า

กลุ่มขุนนางนักวิชาการด้านการศึกษายพยายามประคองผ่านสื่อมวลชนว่า รัฐบาลพรรคไทยรักไทยไม่จริงจังในการปฏิรูปการศึกษา โดยที่สื่อมวลชนช่วยรับลูกอย่างดียิ่ง คนกลุ่มนี้พยายามชี้หน้าว่า หากรัฐบาลมีความจริงจังในการปฏิรูปการศึกษา ก็ต้องดำเนินการตามแผนที่กำหนดโดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา และตามเงื่อนไขเวลาที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หากกล่าวด้วยภาษาชาวบ้าน ผู้นำสำนักงานปฏิรูปการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติประกาศกันว่า ‘กูเป็นนักปฏิรูปการศึกษา’ หากมีมึงมีความจริงจังในการปฏิรูปการศึกษา มึงต้องทำตามแผนที่กูกำหนดไว้ หากมึงไม่ทำตามแผนที่กูกำหนด มึงหาได้มีความจริงจังในการปฏิรูปการศึกษาไม่

รัฐบาลพรรคไทยรักไทยต้องเป็นฝ่ายตั้งรับในประเด็นการปฏิรูปการศึกษา ยิ่งนายสุวิทย์ด้วยแล้วต้องยื่นพังกำแพงสูงอย่างมวยวัด เพราะไม่มีความคิดของตนเองในการวิพากษ์ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดโดยกลุ่มขุนนางนักวิชาการ ในประการสำคัญ นายสุวิทย์ไม่สามารถเสนอยุทธศาสตร์อันเป็นทางเลือกได้ หากนายสุวิทย์ปฏิเสธแนวทางของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา นายสุวิทย์ควรจะนำเสนอยุทธศาสตร์ทางเลือกเพื่อให้ประชาชนพิจารณาเปรียบเทียบ

รัฐบาลพรรคไทยรักไทยและนายสุวิทย์ นอกจาก 'พายแพ้ว' สงครามทางความคิดแล้ว ยังพายแพ้วสงครามประชาสัมพันธ้อีกด้วย ดังเป็นที่ทราบกันดีว่า เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็น 'นักการตลาดการศึกษา' มืออาชีพ สำนักงานดังกล่าวนอกจากจะจัดสรรงบประมาณในการวิจัยและการพิมพ์หนังสือว่าด้วยการปฏิรูปการศึกษาแล้วยังทุ่มงบประมาณในการประชาสัมพันธ์อีกด้วย สำนักงานปฏิรูปการศึกษาซึ่งเป็น 'หน่วยงานลูก' ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก็ยึดแนวทาง 'การตลาดการศึกษา' เชกเช่นเดียวกัน ทั้งสองหน่วยงานทุ่มงบประมาณการประชาสัมพันธ์เป็นจำนวนมาก โดยที่ไม่ทราบแน่ชัดและไม่โปร่งใสว่า ใช้จ่ายเงินจำนวนเท่าไร และจากแหล่งใด แต่ที่แน่ชัดก็คือ มีการใช้จ่ายประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ทั้งอย่างเปิดเผยและอย่างแอบแฝง รวมทั้งการเข้าพื้นที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ แต่ไม่แน่ชัดว่ามีการจ่ายเงินแก่หนังสือพิมพ์และคอลัมนิสต์ในรูปรายจ่ายในการประชาสัมพันธ์หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ สื่อมวลชนยืนอยู่ข้างกลุ่มขุนนางนักวิชาการ และเชื่อทั้งโดยอามิสหรือโดยมิได้พิเคราะห์ว่า หากต้องการปฏิรูปการศึกษาต้องเดินตามแนวทางที่กำหนดโดยขุนนางนักวิชาการกลุ่มนี้

นอกจากการทุ่มค่าใช้จ่ายด้านการประชาสัมพันธ์แล้ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติยังทุ่มจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและนิทรรศการ ระดมครูทั่วประเทศเข้าร่วมประชุมและเข้าชมนิทรรศการ ครูจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรมด้วยอาการไม่แน่ใจ เพราะกระบวนการปฏิรูปการศึกษาก่อให้เกิดความไม่มั่นคงแห่งอาชีพครู หลายคนเข้าร่วมกิจกรรมเพราะหวัง 'คะแนนเก็บ' เพื่อให้ได้มาซึ่งใบประกอบวิชาชีพครู ครูที่ออกมาคัดค้านการปฏิรูปการศึกษาคงไม่ได้ 'คะแนนเก็บ' และคงถูกมองว่าเป็นเต่าล้านปี กระบวนการปลุกระดมครูเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสวงหาแนวร่วมในการปฏิรูปการศึกษา อย่างน้อยที่สุดเพื่อมิให้ครูเป็นผู้ต่อต้านกระบวนการปฏิรูปเสียเอง

รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรกำลังเข้ามุ่มอับในประเด็นการปฏิรูปการศึกษา เพราะพายแพ้วสงครามทางความคิดและสงครามประชาสัมพันธ ทั้งๆที่การตลาดและการประชาสัมพันธ์เป็นกิจกรรมที่พรรคไทยรักไทยมีทักษะอย่างสูง กลุ่มขุนนางนักวิชาการประสบความสำเร็จในการใช้วิธี 'การตลาดการศึกษา' ในการสร้างแนวร่วม ด้วยการดึงกลุ่มสื่อสารมวลชนและกลุ่มครูเป็นฐาน ในขณะที่รัฐบาลปราศจากแนวร่วม เนื่องจากว่ารัฐบาลไม่สามารถนำเสนอยุทธศาสตร์ทางเลือกในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้มีการเปรียบเทียบ การพายแพ้ว 'สงครามการตลาด' เป็นการพายแพ้วในสนามรบที่พรรคไทยรักไทยมีความชำนาญพิเศษ อาการเข้ามุ่มอับทำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเริ่มแสดงอำนาจเป็นธรรมชาติ นอกจากข่มขู่เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติด้วยวาจาแล้ว ยังด่ากราดบรรดาอดีตนักการศึกษาในสังกัด

พรรคประชาธิปัตย์อีกด้วย อาการ ‘นือตหลุด’ ยิ่งทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐมนตรีนี่ว่าการกระทรวงศึกษาธิการเสื่อมทรามลงไปอีก

กลุ่มขุนนางนักวิชาการน่าจะชนะสงคราม ‘การปฏิรูปการศึกษา’ ได้ แต่แล้วมันบังตาประชาชนเริ่มถูกทำลาย ในด้านหนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการมีโอกาสตกลงกันได้ประเด็นค่าใช้จ่ายต่อหัวนักเรียน ซึ่งจะใช้เป็นฐานในการจัดสรรงบประมาณ แสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมของระบบราชการในการปฏิรูปการศึกษา โดยที่มีการประโคมข่าวก่อนหน้าว่า ความไม่พร้อมของฝ่ายการเมืองเป็นอุปสรรคในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งๆที่ระบบราชการเองมีความไม่พร้อมไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันในอีกหลายๆด้าน ในอีกด้านหนึ่งความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในกระบวนการคิดสรรบริษัทผู้มีโอกาสในการประเมินคุณภาพการศึกษาสร้างความเสื่อมเสียแก่ สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา) ประชาชนเริ่มหุตาสว่างว่า การปฏิรูปการศึกษาก่อให้เกิดธุรกิจการศึกษา ครูและโรงเรียนจะถูกประเมินคุณภาพไม่แตกต่างจากรถยนต์ที่ถูกอู่รถยนต์ตรวจสภาพ ในแง่นี้ สำนักงานปฏิรูปการศึกษากำลังเร่งรัดให้ระบบการศึกษาของไทยแปรสภาพเป็นระบบทุนนิยมวิชาการ (Academic Capitalism) อันเป็นระบบที่สามารถหาประโยชน์เชิงธุรกิจจากการจัดการศึกษาได้เร็วกว่าที่ควร ไม่ต้องสงสัยเลยว่า บรรดาผู้ประกอบการธุรกิจการศึกษาเหล่านี้มีความสัมพันธ์ไม่ทางหนึ่งก็ทางใดกับกลุ่มขุนนางนักวิชาการผู้ผลักดันการปฏิรูปการศึกษา มิใช่ต้องกล่าวว่า กลุ่มขุนนางนักวิชาการเหล่านี้ได้ตบเท้าและเตรียมที่จะตบเท้าเข้าไปยึดกุมองค์กรใหม่และหน่วยงานใหม่ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามแผนการปฏิรูปการศึกษาด้วย

อาการมะงุมมะงาหราของรัฐบาลไทยรักไทยและรัฐมนตรีนี่ว่าการกระทรวงศึกษาธิการในประเด็นการปฏิรูปการศึกษา แม้จะก่อให้เกิดความไม่พอใจและขัดใจกลุ่มขุนนางนักวิชาการ แต่ก็สร้างคุณูปการแก่สังคมไทย เพราะการเปลี่ยนแปลงตามแผนที่กำหนดโดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งต้องการ ‘ปฏิรูป’ พร้อมๆกันทุกๆด้านในลักษณะ Shock Therapy โดยมีได้พิจารณาปัจจัยเชิงสถาบันและบริบทของสังคมไทย จะนำมาซึ่งความไกลาผลและหายนภัยอย่างเหลือคณานับ

สุวิทย์ คุณกิตติ ทำดีด้วยการนั่งทับแผนการปฏิรูปการศึกษา แม้จะเป็นการทำดีโดยไม่ตั้งใจ แผนการปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องที่ทบทวนได้ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขได้ เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้เปลี่ยนแปลงได้ ทำยที่สุด บรรดาองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายฉบับนี้ยุบได้

สุวิทย์ คุณกิตติควรจะทำดียิ่งขึ้นไปอีก ด้วยการเร่งรัดทบทวนแผนการปฏิรูป
การศึกษา และเร่งรัดการแก้ไข พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษา
เป็นประโยชน์แก่ทวยราษฎร์ มิใช่เป็นประโยชน์แก่ผู้ร่างแผน